

A ZENTAI KÓRHÁZ BETEGEINEK LELKI GONDOZÁSA 1945-IG

Bizonyos, hogy a zentai kórház betegei már a kezdetektől fogva részesültek lelki gondozásban, azonban arról, hogy ez milyen formában történt, nem állnak rendelkezésünkre írásos emlékek. Feltételezhető, hogy a területileg illetékes plébánia papjai látták el szentségekkel a kórházban sínylődő betegeket.

1941-ben az impériumváltással jelentős fordulat következett be. A rövid ideig tartó áprilisi háborút követően Magyarországhoz visszacsatolták a Bácskát, és ezen a területen is a magyarországi jogrend lépett életbe. A kórházak belügyminiszteri rendelet értelmében kötelesek voltak lelkészt alkalmazni, és megszervezni a betegek lelki gondozását. Ez alól nem lehetett kivétel a zentai kórház sem.

Péchy Béla,¹⁰ a zentai Szent Szív plébánia plébánosa a zentai fejleményekről 1941. november 13-ai keltezésű levelében tájékoztatta a Kalocsán székelő Érseki Hatóságot:

„...A kórházi főorvos úrral a napokban tárgyalást folytattam az új kórházi lelkészi állás ügyében, s a következő megállapodásra jutottunk: a kórházi lelkész úr a jövő év január havától kezdve – előre fizetve – 60 (hatvan) pengő tiszteletdíjat kapna a városi pénztárból, a kórházban való misézések után pedig a kórházban reggelit.

Köteles a kórházi lelkész minden hétköznap a kórházban szentmisét mondani, a nővérek és a betegek lelki ügyeit ellátni, és a kórháznak a szegény halottait a temető halottasházából ingyen eltemetni.

A misézések, valamint a betegeknek külön időben való lelki ellátása alkalmával a kórházi lelkész lakásától a kórházig és vissza a város kényelmes fogatot köteles ingyen a lelkész rendelkezésére bocsátani.

Az új kórház azonban, a főorvos úr állítása szerint, csak Karácsonyra lesz kész! (Ha nem téved a terminusban?!)

A kórházi lelkészi állást – szerény véleményem szerint – vagy a gimnáziumi hittanár úr, vagy egy hitoktató úr láthatja el, de semmiképpen sem pasztorációval foglalkozó lelkész, hisz ennek naponta kötelessége gyóntatni az ő templomában, és ennél fogva nem hagyhatja el a hívek gyónását, és a nekik való misézést a kórházi misékért!

Az új kórház a Szent Antal lelkészség (vikária) területén fekszik.

¹⁰ Ft. Péchy Béla (Kalocsa, 1881. szeptember 10. – Zenta, 1962. március 5.) teológiai tanulmányait 1899 és 1903 között Kalocsán végezte, 1904. január 13-án szentelték pappá. 1914 és 1962 között Zentán plébános.

Szabadjon a legmélyebb alázattal kérem a főtisztelendő Érseki Hatóságot: kegyeskedjék megállapodásunkat felülvizsgálni, és bölcs útbaigazításait és magas parancsait velünk közölni.”¹¹

A kórház igazgatója – dr. Vigh Ágoston¹² főorvos – és a zentai esperes – ft. Tamás Ferenc¹³ plébános – még 1941 novemberében megegyezésre jutottak a kórházi lelkészi állás feltételeiről. A kórházi lelkész munkájának megkezdését 1942-re tették, de annak közelebbi időpontját nem határozták meg. A lelkész tiszteletdíját – az egyéb juttatások mellett – havi 60 pengőben állapították meg.

Az igazgató-főorvosnak az ügyről természetesen a város polgármesterével – dr. Gusáth Györggyel¹⁴ – is tárgyalnia kellett. Az eredményről 1941. november 27-ei keltezésű levelében számolt be az esperesnek:

„...Szíves tudomására hozom, hogy a polgármester úrral a kórházi lelkész ügyét megtárgyaltam. A tényállás a következő.

Tekintettel arra, hogy a kórház anyagi nehézségekkel küzd, a költségvetési kereteket semmi szín alatt sem léphetjük túl. Kiszámítottuk, hogy ha mi a kórházi lelkésznek teljes ellátást nyújtunk – lakás, fűtés, világítás, ételmezés, mosás és havi 30 pengő zsebpénz – abban az esetben a kórházi lelkész havi 120 pengő kiadást jelentene. A város vezetőségének az elgondolása szerint a havi 60 pengő tiszteletdíj a lelkész számára mellékfoglalkozás díjazásaként van szánva. Éppen ezért nagyon kérem esperes urat, hogy a kórházi lelkész-kérdés megoldását ilyen értelemben méltóztassék elintézni.

Kórházfejlesztési-programunk értelmében valószínűleg már az 1942-es év folyamán folytatjuk az építkezéseket, és lelkész-lakásról is gondoskodni fogunk. Abban az esetben az esperes úr által ajánlott megoldási mód lehetségessé válik.

Szíves fáradozását köszönöm és ismételten kérem, hogy a kórházi lelkész-kérdést az általunk ajánlott eredeti formában megoldani méltóztassék.”¹⁵

Ft. Tamás esperes plébános még ugyan azon a napon tájékoztatta az Érseki Hatóságot:

¹¹ Kalocsai Érseki Levéltár (a továbbiakban: KÉL), Zentai kórházi kápolna (1941–1944), Kalocsai Érseki Hatóság (a továbbiakban: KÉH) 6119/1941.

¹² Dr. Vigh Ágoston belgyógyász szakorvos (Temerin, 1894. június 10. – Zenta, 1975. november 1.) orvosi oklevelet Budapesten szerzett 1919-ben. 1927 és 1941 között Zentán folytatott privát praxist. 1941. május 1-jétől 1945. szeptember 23-áig a zentai kórház igazgatója, 1962-ben vonult nyugállományba.

¹³ Ft. Tamás Ferenc (Bácskossuthfalva, 1880. január 24. – Zenta, 1964) teológiai tanulmányait 1897 és 1901 között Kalocsán folytatta, 1902-ben szentelték pappá. 1937 és 1964 között Zentán plébános.

¹⁴ Dr. Gusáth György 1941. augusztus 15-e és 1944. május 24-e között látta el Zenta város polgármesterének tisztségét.

¹⁵ KÉL, Zentai kórházi kápolna (1941–1944), KÉH 6473/1941.

„...F. hó 20-án kelt nagybecsű megbízására a Főtisztelendő Érseki Hatóságnak alázatos tisztelettel jelentem:

1. a csatolt főorvosi 617/1941 sz. alatt kelt átírata értelmében a most beállítandó kórházi lelkész havi 60 pengő díjazást kap. Ha 1942-ben befejezik a kórház átépítését, kap lakást és ellátást is.

2. addig, míg az előbbi pontban előadott kórházi lelkészi javadalom ténylegessé válik, mást nem javasolhatok, mint pap-hiány miatt minden zentai pap a Szent Szív és a Szent István plébániáról hetesség szerint felváltva végezzék a kórházi teendőket, akkor jut mise a tisztelendő nővéreknek naponta, a vásár- és ünnepnap kivételével, és a betegeket is elláthatja mise után. Ha napközben szükség lenne papra, a Szent Szív plébánia vállalja a munkát.“¹⁶

A jelentésből egyértelműen kitűnik, hogy a Zentán tapasztalható paphiány ellenére is a kórházi lelkész kinevezéséig a zentai papok voltak hivatottak ellátni a kórházi betegeket. A munka orozslánrészét a Szent Szív plébánia papjai vállalták magukra.

A kórházi lelkész hivatalos kinevezése még több mint fél évet váratott magára.

Közben a kórház életében fontos események zajlottak. Szakképzett polgári ápolószemélyzet hiányában az igazgató-főorvos kénytelen volt e probléma megoldásának ügyében is az egyházhoz – nevezetesen az Isteni Megváltó Leányai Szerzetestársulathoz – fordulni. A megbeszéléseket követően, 1942. május 6-án kötöttek szerződést:

„...A zentai Szent László közkórház Igazgatósága, és az Isteni Megváltó Leányai általános főnöksége a mai napon az alábbi szerződést kötötték.

1. Az Isteni Megváltó Leányai Szerzetestársulat – egyenlőre – négy nővért bocsájt a zentai közkórház rendelkezésére. Az általános főnöknő által kinevezett egyik nővér, mint főnöknő, teljesít szolgálatot, akinek munkakörében őt úgy a kórházigazgató, mint az orvosok és gondnok hathatósan támogatják. Egy nővér a konyhát vezeti, a többi a betegápolást látja el.
2. Nehezebb munka végzésére a nővérek nem kötelezhetők, ezért a kórtermek, a folyosók és minden helyiség tisztántartására a kórház-igazgatóság a főnöknő meghallgatásával, megfelelő takarító személyzetet alkalmaz.
3. A nővérek teljes ellátása, mint: lakás berendezve, fűtés, világítás és mosás mellett, betegség esetén orvosi kezelésben részesülnek, és gyógyszereket is kapnak; halál esetén pedig gondoskodik a kórház illő temetésükről.
4. A nővérek havonként és fejenként jelenleg 60 pengő fizetést kapnak, valamint az első utazás költségeit – Soprontól Zentáig – a kórház megtéríti.

¹⁶ Uo.

5. A nővérek élelmezése megfelelő mennyiségű és minőségű legyen.
6. A nővérek szabadon gyakorolhatják a rendi szabályok által előírt ájtatosságokat, amiből kifolyólag azonban a betegápolásra semmi hátrány nem származhat. A betegek ezen idő alatt sem lehetnek kellő felügyelet nélkül. A kórház Igazgatósága gondoskodik lelkészről, aki a kórház kápolnijában minden nap mond szentmisét.
7. Minden nővér évenként 3 heti szabadságot kap, mely idő alatt elvégzik 8 napos lelkigyakorlataikat is. Illetményeiket ezen idő alatt is megkapják. A távollevő nővért a többiek helyettesítik. A szabadságolások ideje az igazgató-főorvossal egyetértésben állapítatik meg.
8. Rendi ügyekből kifolyólag jogában áll az általános főnöknék a nővérek kicserélése anélkül, hogy az okot a kórház-igazgatósággal közölje. Ugyancsak jogában áll a kórház-igazgatóságnak kellő ok alapján egyik, vagy másik nővér leváltását kérni. Mindkét esetben kötelezi magát az általános főnök nő arra, hogy a szolgálatból kiment nővért, mihelyt lehet, pótolja. Kívánatos azonban, hogy a szükséges változások csak a nyári helyezések alkalmával történjenek.
9. Ez a szerződés határ nélküli időre szól, s bármelyik fél által előzetes félévi felmondással megszüntethető.
10. Ezen szerződésből felmerülő bélyegilletékeket a kórház viseli.
11. Ezt a szerződést három példányban állítottuk ki, és a felek aláírásával, ill. a törvényhatósági és főegyházmegyei hatósági jóváhagyással válik jogerőssé. Egyik példányt a zentai közkórház Igazgatósága, a másikat az Isteni Megváltó Leányai Szerzetestársulat soproni irattára, a harmadikat a kalocsai főegyház-megyei hatóság őrzi.¹⁷

A kórházban szolgálatot teljesítő apácák gyóntatójává a püspök ft. Tamás Ferenc esperes-plébánost nevezte ki.¹⁸

Péchy plébános 1942. május 19-ei levelében arról tájékoztatja az Érseki Hatóságot, hogy megtörtént a kórházi keresztút felszentelése, amit p. Zsálig Norbert ferences atya végzett el.

A kórház szobakápolnijában, amely szintén a Szent László nevet viselte, oltár és padok tették lehetővé a szentmise megtartását, és a szentségek kiszolgáltatását. A szobakápolna 1945-ig működhetett.

¹⁷ KÉL, Zentai kórházi kápolna (1941–1944), KÉH 4661/1942.

¹⁸ Uo. 5626/1942.

A kalocsai püspök – dr. Horváth Győző¹⁹ – 1941. július 28-ai döntésével bízta meg dr. Gaál Gyulát,²⁰ aki abban az időben Mélykúton hitoktatóként tevékenykedett, hogy vegye át a zentai kórház lelkészi állását.

A lelkész kinevezését a kórház igazgató-főorvosa a püspökhöz intézett 1942. július 7-ei keltezésű levelében nyugtázta:

„...Végtelen örömmel értesülök Exellenciád intézkedéséről, amely szerint Dr. Gaál Gyula hitoktatót nevezte ki a zentai Szent László Közkórház lelkészévé. A belügyminiszteri leirat értelmében az Érseki Hatóság által kinevezett lelkészt Bács-Bodrogh vármegye alispánja, mint a törvényhatóság első tisztviselője, kórházi lelkészé nevezi ki abban az esetben, ha Dr. Gaál Gyula főtisztelendő úr szabályszerűen felszerelt kérvényét a kórház igazgatóságának beterjeszti. Ez azonban tisztára csak adminisztratív jellegű intézkedés, és Exellenciád kinevezése értelmében én a főtisztelendő urat július elsejétől kezdve – mint hivatalos kórházi lelkészt – a fizetési listára előjegyeztem.

Gondoskodni fogok mindazoknak a járandóságoknak a folyósításáról, amelyeket a belügyminiszter úr a kórházi lelkész részére megállapított: havi 70 pengő fizetést, első osztályú étellemezést fél önköltségi áron, lakást, fűtést és világítást. Tekintettel arra, hogy a kórház területén belül ma nem áll megfelelő szoba a főtisztelendő úr rendelkezésére, a kórházzal szemben egy magánháza bérlettel külön-bejártatú, parkettás szobát. Ez azonban csak ideiglenes megoldás, mert a jövőben gondoskodni kívánunk ennél még megfelelőbb lakásról a kórház saját épületében.

Végtelen örömmel szolgál, hogy a szenvedő betegek lelki ellátása Exellenciád intézkedésével végleges megoldást nyer: a testi bajok enyhítését a lelki gondozás jelentékenyen támogatja.”²¹

Dr. Gaál Gyula kórházi tevékenykedése nem tartott sokáig, mert 1943 elején a zentai belvárosi plébániára kapott beosztást. Helyette a püspök 1943. február 1-jével Ft. Brecska Antal²² nevezte ki a zentai kórház lelkészévé.²³

¹⁹ Dr. Horváth Győző (Csütörtök, 1867. december 21. – Kalocsa, 1944. december 19.) kanonok, püspök. Teológiai tanulmányait 1886 és 1890 között Budapesten végezte, 1890. június 24-én szentelték pappá. 1912-ben martyropoliszi választott püspök és a kalocsai érsek segédpüspöke, 1923-tól érseki helynök.

²⁰ Dr. Gaál Gyula (Kalocsa, 1909. szeptember 22. – Maglód, 1972. december 24.) teológiai tanulmányait 1927 és 1932 között Kalocsán végezte, 1932. május 1-jén szentelték pappá.

²¹ KÉL, Zentai kórházi kápolna (1941–1944), KÉH 4790/1942.

²² Ft. Brecska Antal (Szabadka, 1913. május 7. – Kishegyes, 1965) teológiai tanulmányait 1931-től 1936-ig Diakováron (ma: Đakovo, Horvátország) végezte, 1936. június 29-én szentelték pappá. 1943 és 1945 között kórházi lelkész volt Zentán.

²³ KÉL, Zentai kórházi kápolna (1941–1944), KÉH 858/1943.

Zentára helyezését megelőzően Ft. Brecska hosszabb ideig egészségügyi gondokkal küszködött, de a kórházi beosztás tökéletesen megfelelt neki, és – közmegegyezésre – egészen 1944 nyaráig látta el azt. Ekkor merült fel áthelyezésének lehetősége, aminek ügyében levélben fordult a kalocsai Érseki Hatósághoz:

„...Mély tisztelettel jelentem a főtisztelendő Érseki Hatóságnak, hogy értesültem a tervben levő közeli áthelyezésemről. Az áthelyezésem miatt nem lenne semmi kérelmem. Hiszen »ad servitionem totius dioecesis« szenteltetem föl. Habár szeretem ezt a mostani beosztásomat, azonban túlságosan nem ragaszkodom, amint azt tette az elődöm. Engem semmiféle érdek ide nem köt. A főtisztelendő Érseki Hatóság ha jónak látja az áthelyezésem, szívesen teszek eleget, amint ezt e. é. január 2-án a 2. sz. alatt megírtam, még ha defficienciában is.

Csak egy kérelmem lenne az áthelyezésemmel kapcsolatban, hogy – hála Istennek – a már elége javult egészségi állapotomra ne legyen káros hatással. Ez pedig a tervben levő új helyről, Oromhegyes – Fogadjistenről, nem mondható. Ez a hely egészségi szempontból már előreláthatólag is nem megfelelőnek látszik. Ismerem a helyet, mert 1937/38 és 1939-es években kijártam helyettesíteni a betegeskedő Ft. Koncz plébános urat. Némi aggódással gondolok az egészségemre, mert Oromhegyes – Fogadjisten eléggé strapa hely, sok kocsizás van, és sárban a hegyoldalon csúszkálás van, ki a csángó faluban pedig az iskolába kocsin kell járni, vásár- és ünnepnapokon a szentmisére éhgyomorral kocsin kell járni. Továbbá az esetleges betegeket ellátni és temetésre menni mind kocsival kell megtenni.

A betegeskedő Ft. Koncz plébános úrtól nem várhatnám, hogy rajtam könnyítsen. A saját egészségemről való gondoskodás pedig engem különösen terhel, mert – Isten mentsen – ne talán megbetegednék, én akkor a szüleimre nem számíthatok. Már megtörtént 1942 novemberében, amikor a Szentszék orvosának rendeletére hat hétre gyógykezelésre szorultam.

Tehát mély tisztelettel kérem a főtisztelendő Érseki Hatóságot, hogy bárkinek a kívánságára, avagy bármiféle okból is – a magam szolgáltatta okból biztosan nem – történik az áthelyezés, szívesen veszem, azonban kegyeskedjék az egészségem szempontjából megfelelő helyet juttatni.²⁴

Ft. Brecska papi pályája 1945-ben Bezdánban folytatódott, 1950 és 1952 között Adán működött, majd 1965-ben bekövetkezett haláláig Kishegyesen szolgált.

1944. október 8-án Zentát is elérték a szovjet Vörös Hadsereg csapatai, a város irányítását a helyi Népfelzabardító Bizottság vette át. A zentai közkórház – noha működtek katonai kórházak is a városban – immáron a polgári betegek mellett a sebesült és a beteg szovjet katonák, partizánok, valamint az itt őrzött hadifoglyok gyógyítását is ellátta.

²⁴ KÉL, Zentai kórházi kápolna (1941–1944), KÉH 3755/1944.

A háború befejezése 1945 májusában impériumváltás mellett rendszerváltással is járt.

Az 1944–45-ös megtorlásoknak – alaptalan vádak miatt – papok is áldozataivá váltak. A hatalmat kezébe ragadó kommunista vezetés – a nyilvános vallási élet háttérbe szorítására irányuló számos intézkedése keretében – megszüntette a betegek lelki-vallási ellátásának lehetőségét az egészségügyi intézményekben: a zentai kórházban sem volt erre mód az elkövetkező 45 évben.

